



HANGON KAUPUNKI  
HANGÖ STAD



## Arviointikertomus 2020



Hangon kaupungin tarkastuslautakunta  
2017-2020

## Sisällysluettelo

<b>1.</b>	<b>Tarkastuslautakunta.....</b>	<b>3</b>
<b>2.</b>	<b>Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen .....</b>	<b>4</b>
	2.1. Yleistä taloudesta.....	4
	2.2. Talouden tasapainoittaminen kuntalain mukaisesti.....	5
	2.3. Talousarvion toteutuminen .....	8
	2.4. Keskeisten toimintojen taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen .....	9
<b>3.</b>	<b>Sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan sekä riskienhallinnan järjestäminen.....</b>	<b>11</b>
<b>4.</b>	<b>Muuta.....</b>	<b>14</b>
<b>5.</b>	<b>Yhteenveto .....</b>	<b>16</b>

## Arviointikertomus 2020

### Hangon kaupungin kaupunginvaltuustolle

#### 1. Tarkastuslautakunta

Kaupunginvaltuusto on toimikaudelle 2017-2020 valinnut seuraavan tarkastuslautakunnan:

##### Jäsenet

Yrjö Sahlstedt  
Marko Reitamaa  
Mona Nyström-Hansen  
Marie Koskinen  
Timo Riikkilä  
Esko Tolvanen  
Gun Augustsson-Sula  
Katja Mäkelä  
Henrik Väisänen

##### Henkilökohtaiset varajäsenet

Johan Signell  
Emilia Karvinen  
Mikaela Mattsson  
Dick Carstens  
Riitta Tamminen-Tallgrén  
Tuula Buch  
Johan Puumala  
Timo Jansson  
Markku Autero

Puheenjohtajaksi valittiin Yrjö Sahlstedt ja varapuheenjohtajaksi Marko Reitamaa.

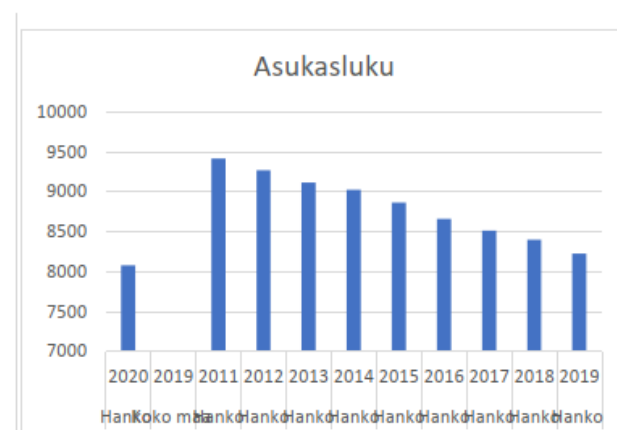
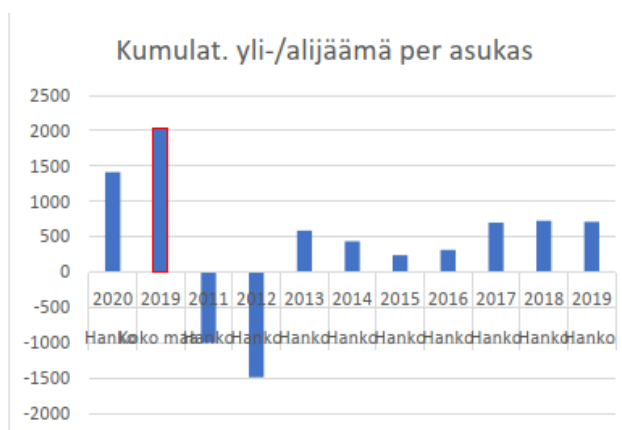
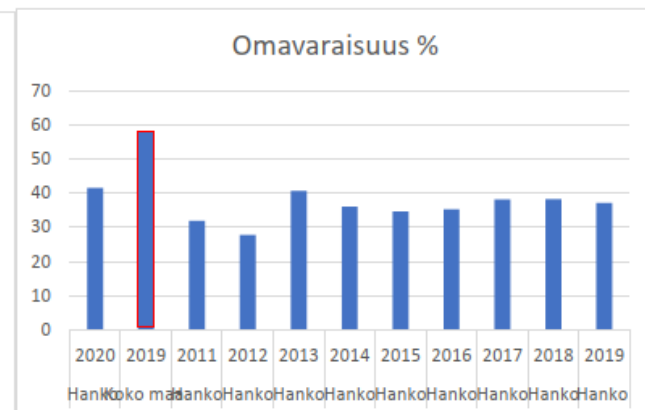
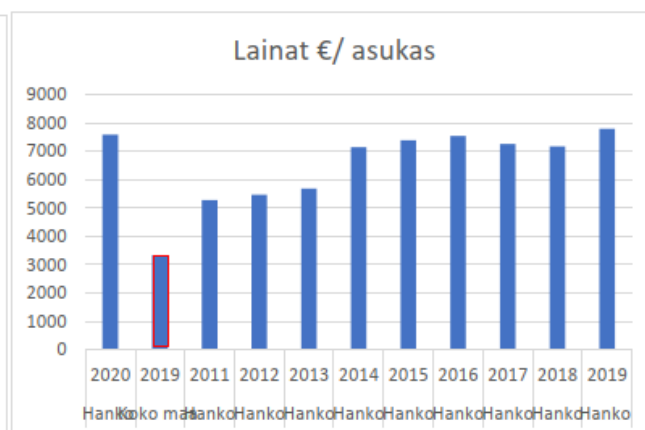
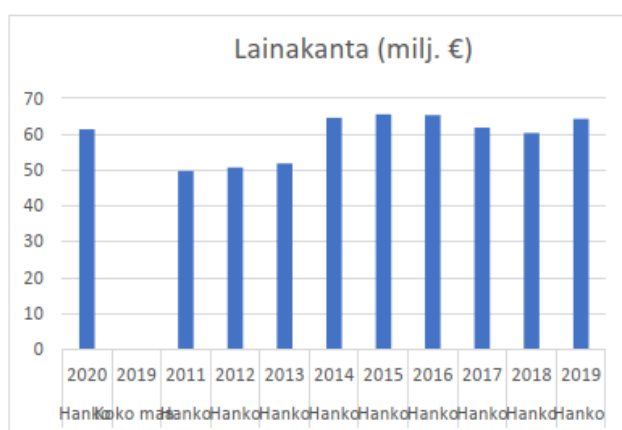
Tarkastuslautakunta on tehtävänsä suorittamiseksi perehtynyt toimielinten pöytäkirjoihin, vuoden 2020 talousarvioon, vuosien 2021–2023 taloussuunnitelmaan, vuoden 2020 tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen sekä tilintarkastuksen raportteihin. Tarkastuslautakunta on kuullut johtavia viranhaltijoita ja tutustunut valittuihin painopistealueisiin erikseen hyväksytyn ohjelman mukaisesti. Tarkastuslautakunta on kokoontunut 7 kokoukseen koskien vuotta 2020.

Lakisääteisen tilintarkastuksen on suorittanut BDO Audiator Oy. Vastuullisena tilintarkastajana on toiminut JHT, HT Tove Lindström-Koli ja avustavina tilintarkastajina JHT, KHT Andreas Holmgård, JHT, HT Mark Lassfolk sekä tarkastaja Niko Nyberg. Lassfolk on toiminut tarkastuslautakunnan sihteerinä.

Työohjelmansa loppuun saatettuaan, tarkastuslautakunta antaa kaupunginvaltuustolle seuraavan arviointikertomuksen:

## 2. Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

### 2.1. Yleistä taloudesta



Vuoden 2020 tilikauden tulos oli 4,5 milj. euroa ylijäämäinen, mikä on edellisvuoden 0,27 milj. € alijäämää sekä niin alkuperäistä kuin muutettua talousarviota huomattavasti parempi toteuma. Alkuperäinen talousarvio lähti 0,226 milj. € ylijäämäisestä tuloksesta ja muutettu talousarvio oli 0,468 milj. € ylijäämäinen.

Tilikauden tulosta analysoitaessa tulee huomioida, että vuosi 2020 on ollut hyvin poikkeava vuosi Covid-pandemiasta johtuen. Valtio on jakanut ylimääräisiä valtionosuuksia kunnille ja verotuloihin 2020 on vaikuttanut myönteisesti tulorekiserin siirtymisen yhteydessä tapahtunut rytmimuutos vuonna 2019. Hangan valtionosuudet olivat 2,73 milj. € alkuperäistä talousarvioita suuremmat ja 3,27 milj. € suuremmat kuin vuonna 2019 samalla kuin verotulot 2020 olivat 0,7 milj. € suuremmat kuin vuonna 2019. Pandemialla on myös ollut kustannuksia vähentäviä vaikutuksia, jotka yhteensä toteutuivat 1,3 milj. € alkuperäistä talousarviota pienempänä ja 1,0 milj. € vuoden 2019 toteumaa pienempänä kun palvelukysyntä ei kaikilta osin ole ollut ”normaalilla” tasolla. Täten tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan on todettavissa, että suuri osa vuoden hyvästä tuloksesta juontaa kertaluontoisiin eriin, jonka johdosta myös jatkossa taloudellisia resursseja tulee käyttää säästävaisesti.

Konsernin tulos vuodelta 2020 oli ylijäämäinen 7,03 milj. € pitkälti kaupungin ja kuntayhtymien ylijäämistä.

Kaupungin kumulatiivinen ylijäämä on 11,47 milj. €, eli 1.417 €/asukas.

Konsernin kumulatiivinen ylijäämä on puolestaan 19,8 milj. €, eli 2.450 €/asukas.

Käyttötalous toteutui kokonaisuudessaan muutettua talousarviota parempana.

Kaupungin nettoinvestoinnit olivat 4,55 milj. € verrattuna budjetoituun 5,2 milj. €.

Kaupungin velkataakkaa supistui tilikauden aikana 2,9 milj. €.

Kaupungin lainakanta oli 61,4 milj. €, mikä vastaa 7.599 €/asukas.

Konsernin lainakanta oli 76,2 milj. €, mikä vastaa 9.429 €/asukas.

## **2.2. Talouden tasapainottaminen kuntalain mukaisesti**

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu mm. arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää.

Kuntalain, talouden tasapainottamista koskevat kriteerit ovat seuraavat:

- ”Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien”. (110 §, osittain)

Jos alijäämän kattamisessa ei noudateta yllä olevaa lakisääteistä aikarajaa, arviointimenettely voidaan käynnistää.

- Arviointimenettely voidaan lisäksi käynnistää, jos asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä on kuntakonsernin viimeisessä tilinpäätöksessä vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltäneessä tilinpäätöksessä vähintään 500 euroa, tai kunnan rahoituksen riittävyyttä tai vakavaraisuutta kuvaavat kunnan ja kuntakonsernin talouden tunnusluvut ovat kahtena vuonna peräkkäin täyttäneet seuraavat raja-arvot: (118 §)

1) kuntakonsernin vuosikate on ilman kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 30 §:n mukaan myönnettyä harkinnanvaraisen valtionosuuden korotusta negatiivinen;

2) kunnan tuloveroprosentti on vähintään 1,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti;

3) asukasta kohden laskettu kuntakonsernin lainamäärä ylittää kaikkien kuntakonsernien keskimääräisen lainamäärän vähintään 50 prosentilla;

4) kuntakonsernin suhteellinen velkaantuminen on vähintään 50 prosenttia

Hangon kaupungin konsernin ja emokaupungin talous on vuoden 2020 aikana vahvistunut. Vaikka tilinpäätöksen tunnusluvut vuodelta 2020 joiltakin osin vielä osoittavat ”kriisitalouden tunnusmerkkejä”, kaupungin sekä sen konsernin tilinpäätöksen tunnusluvuista ei aiheudu kuntalain määräämää, yllä kuvattua arviointimenettelyä.

Tarkastuslautakunta toteaa, että Hangon kaupungin tilinpäätöksessä vuodelta 2020 täyttyvät yllä olevat kriteerit 2 ja 4. Lisäksi on todettavissa, että kriteerin 3 osalta ollaan hyvin lähellä raja-arvon ylittymistä.

Kuntakonsernin vuosikate vuonna 2020 oli +13.756 milj. €, joka vastaa 2,2 milj. €:n parannusta vuoteen 2019.

Kaupungin tuloveroprosentti vuonna 2020 oli 21,75 % maan keskitason ollessa vuonna 2019 19,87 %.

Kaupungin velkataakka pienentyi vuoden 2020 aikana, mutta on edelleen erittäin korkea. Koko maan kuntakonsernien lainakannan keskiarvo vuonna 2019 oli 7.084 €/asukas kun se Hangon kaupungin osalta vuonna 2020 on 9.429 €/asukas. Emokunnan lainakanta oli 7.599 €/asukas maan kuntien keskiarvon ollessa 3.342 €/asukas. Edelleen sekä emokaupungin että kuntakonsernin velkataakka on siis huomattavasti maan keskiarvoa suurempi.

Kaupungin omavaraisuus on 41,53 % eli luku on parantunut vuodesta 2019 (37,24 %). Suhteellinen velkaantuneisuus on niin ikään laskenut ja on nyt 94,00 % (108,00 % vuonna 2019). Konsernilla vastaavat luvut ovat omavaraisuus 39,40 % ja suhteellinen velkaantuneisuus 80,80 %. Myös konsernin luvut ovat parantuneet vertailukauteen verrattaessa, mutta suhteellisen velkaantuneisuuden tunnusluku ylittää edelleen kuntalaissa määritellyn talouden tasapainokriteerin.

### **Talouden tasapainottaminen kuntalain mukaan jatkossa**

Taloudentasapainottamiseen liittyen tarkastuslautakunta nostaa esiin jatkossa käyttöön tulevat uudet kriteerit arviointimenettelylle. Uudet kriteerit otetaan käyttöön vuonna 2022 ja ne lasketaan silloin vuoden 2020 tilinpäätöksestä.

- 1) kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 prosenttia;
- 2) kunnan tuloveroprosentti on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti;
- 3) asukasta kohden laskettu kunnan konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden määrä ylittää kaikkien kuntien konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden keskimääräisen määrän vähintään 50 prosentilla;
- 4) konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8.

Hangon osalta on todettavissa, että vuoden 2020 lukujen perusteella em. uudet kriteerit eivät täyty, kohdan 2 ja 3 osalta on nähtävissä riski raja-arvojen ylittymisestä.

Vaikka Kuntalain uudistetun § 118 raja-arvot eivät Hangon konsernitilinpäätöksessä 2020 ylity haluaa Tarkastuslautakunta kuitenkin edelleen kiinnittää huomioita etenkin kaupungin korkeaan velkataakkaan, joka muodostaa erittäin merkittävän riskin sekä kaupungille että kaupunkikonsernille. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kaupungin tulee jatkossa pyrkiä pienentämään velkataakkaa. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kaupungin tulee varautua edellä esitettyihin uudistuviin arviointikriteereihin asettamalla konserniyhteisöilleen taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet, joiden kautta päästään vaikuttamaan edellä mainittujen lakisääteisten kriteerien toteutumiseen konsernitasolla.

Kaupungin lainakannan ei arvioida olennaisesti muuttuvan suunnitelmakauden aikana.

Voimassa olevan talousarvio-suunnitelman mukaan, emon kumulatiivinen ylijäämä säilyisi ja vahvistuisi vuosittain seuraavasti.

<b>Talousarvio</b>	<b>Suunnitelma</b>	<b>Suunnitelma</b>
<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>
217.789 €	395.361 €	372.361 €

Tarkastuslautakunta painottaa edelleen toimivan ja aktiivisen konserniohjauksen ja -valvonnan tärkeyttä, jotta kaupunki voisi tavoiteohjauksella ja seurannalla vaikuttaa konserniyhteisöjen toimintaan ja talouteen sekä sitä kautta konsernin niihin tunnuslukuihin, joista tällä hetkellä – ja tulevaisuudessa muodostuu lakisääteiset kriteerit konsernin talouden tasapainon arvioimiseksi.

Tarkastuslautakunta ehdottaa, että yhä enenevässä määrin asetettaisiin kaupungin tytäryhteisöille ja niiden tunnusluville konkreettisia ja mitattavia taloudellisia tavoitteita, joiden avulla päästäisiin vaikuttamaan konsernin tilinpäätöksen tunnuslukuihin.

Hangon kaupunkikonsernissa Satama-yhtiön merkitys on erittäin huomattava, mikä korostaa konserniohjauksen ja -valvonnan tärkeyttä kaupungin roolissa omistajana.

Edellisvuoden tapaan Tarkastuslautakunta painottaa, että etenkin sataman investoinnit ja niistä seuraavat vaikutukset ovat seikkoja, joita tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tulisi selkeästi budjetoida konsernitavoitteina kaupungin talousarviossa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että sekä kaupungin konserniohje, että sisäisen valvonnan ohje on päivitetty vuoden 2020 aikana.

Konsernitarkastelussa tarkastuslautakunta toteaa, että tänä vuonna Korona-epidemia johti sataman osalta heikompaan tulokseen kuin mihin lähivuosina on totuttu. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kaupungin ei tule jatkossakaan rakentaa talouttaan sataman varaan vaan muodostaa oma taloutensa siten, että se on kestäväällä pohjalla myös ilman satamasta saatavia tulovirtoja.

### **2.3. Talousarvion toteutuminen**

Yleistoteamuksena tarkastuslautakunta esittää, että talousarviokuri on vuoden aikana ollut hyvä. Toiminto- ja projektikohtaisista talousarviopoikkeamista tehdään selkoa tilinpäätöksessä ja tässä arviointikertomuksessa.

#### **Tuloslaskelma**

Vuoden 2020 tilikauden tulos oli 4,5 milj. euroa ylijäämäinen, mikä on sekä edellisvuoden tulosta, että alkuperäistä, kuin myös muutettua talousarviota huomattavasti parempi. Hangon kaupungin talous on toteutunut muutettua talousarviota huomattavasti paremmin.

Tarkastuslautakunta esittää tuloksen muodostumiseen liittyen kiinnitettäväksi huomiota mm. seuraaviin seikkoihin:

#### "Myönteiset seikat"

- Henkilöstökulut olivat 0,56 milj. € arvioitua alhaisemmat.
- Palvelujen ostot olivat 0,66 milj. € arvioitua alhaisemmat.
- Toimintatuotot olivat kokonaisuutena 1,94 milj. € arvioitua suuremmat
- Verotulot ylittivät muutetun talousarvion 0,59 milj. €.
- Korkokulut olivat 0,13 milj. € arvioitua pienemmät.

#### **Käyttötalousosa**

Käyttötalousosa toteutui koko kaupungin osalta tarkasteltuna budjetoitua paremmin osoittaen 94 prosentin talousarviototeumaa, joka tarkoittaa määrärahojen alittamista ~3,19 milj. eurolla.

Kokonaisvaltaisesti tarkastuslautakunta esittää, että kaupungin käyttötaloutta on hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Suurempia määrärahojen ylityksiä oli läkkäiden palvelukeskuksen osalta, jonka määrärahan ylitys oli ~166,7 t€ (2 %). Talousarviokuri ja tulosohjaus on siten ollut toimivaa vuonna 2020.



## **Investointiosa**

Kaupunki toteutti tarkastelukaudella investointeja noin 4,65 milj. €:lla, joka vastaa 89 % budjetoiduista investoinneista. Investoinneista on kerrottu tarkemmin tilinpäätöksessä. Merkittäviä määrärahojen ylityksiä ei ollut. Tonttien myynti ylitti talousarvion ~837 t€:lla.

## **Lainakannan muutos**

Kaupungin lainakanta on vuoden 2020 aikana supistunut 2,9 milj. €:lla. Vuoden lopussa lainaa oli 61,4 milj. €, eli 7.599 €/asukas. Kaupungin asukasmäärän jatkuva supistuminen tarkoittaa, että lainat per asukas eivät ole supistuneet samassa suhteessa koko lainakannan kanssa. Koko Suomen kuntien keskiarvo vuonna 2019 oli 3.342 €/asukas, joten Hangon tilanne on erittäin paljon keskiarvoa huonompi.

Velkataakkaa analysoitaessa tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että kaupungin, konsernin sisäinen määräaikainen - 31.12.2023 erääntyvä - laina Hangon satamalle on 28,7 milj. €. joten pelkästään emokaupungin nettovelkaantuminen on käytännössä n. 32,7 milj. €, mikä on n. 4.047 euroa per asukas ja edelleen hyvin korkea. Maan kuntien keskiarvo 2019 oli 3.342 € per asukas. Konsernin (kaupunki + tytäryhteisöt) ulkoinen lainakanta on 76,1 milj. euroa, mikä on 9.428 € per asukas.

## **2.4. Keskeisten toimintojen taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen**

### **Yleishallinto**

#### *Toiminnalliset tavoitteet*

Toiminnalliset tavoitteet on saavutettu olennaisilta osin.

#### *Talous*

Talouden toteuma alitti talousarvion.

### **Eteläkärjen ympäristöterveystoimi**

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Talous toteutui talousarviota ~45 t€ pienempänä.

### **Sisäisten palvelujen yksikkö**

Toiminnan haasteet sisäilmaongelmien muodossa ovat jatkuneet, korjattavia rakennuksia on toistakymmentä. Väistötiloja on jouduttu vuokraamaan, joka on johtanut vuokratilakustannusten nousuun.

Vaikka yksikön toiminnalliset tavoitteet tarkastuslautakunnan arvion mukaan ovat pääosin toteutuneet, tarkastuslautakunta haluaa edelleen korostaa korjausvelan lyhentämisen tärkeyttä ja että korjausohjelma perustuisi riittäviin kuntotarkastuksiin.

Alkuperäisen talousarvion toimintakate oli -0,43 milj. € ja muutoksen jälkeen talousarvion toimintakate oli -0,65 milj. €. Talousarviomuutos liittyi ensisijaisesti ruokahuollon myyntituottojen vähenemisellä ~0,225 milj. €. Tilikauden toteumaksi muodostui -0,57 milj. €, alittaen muutetun talousarvion ~78 t€:lla.

## **Perusturva**

### *Toiminnalliset tavoitteet*

Perusturvasektori on yleistasolla pystynyt tuottamaan asukkaiden tarvitsemat, lain edellyttämät perusturvapalvelut. Tarkastuslautakunta kiinnittää etenkin seuraaviin seikkoihin huomiota:

-Hangan sosiaali- ja terveystaloudelliset ovat isot niin kansallisesti kuin HUS-alueen kuntiin verrattuna. Mahdollista SOTE-reformia silmällä pitäen olisi tärkeää pystyä osoittamaan, että asukkaiden palvelut on toteutettavissa myös kustannustehokkaasti. Toiminnan kustannusten sopeuttamiselle asettaa osaltaan paineita myös kaupungin pienenevä asukasmäärä sekä ikääntyneiden määrän suhteellinen kasvu.

-Korona-epidemia on asettanut haasteita toiminnan tavoitteiden mukaiselle toteuttamiselle monella tavoin.

-Tarkastuslautakunnan tietojen mukaan perusturvassa on erinäisiä sisäisiä ongelmia, jotka ovat kauden aikana kärjistyneet ja johtaneet niin tutkintapyyntöilmoituksiin Aluehallintovirastoon kuin kaupungin tilintarkastajallekin. Tapaukset ovat koskeneet mm. asiakastietojen käytön rajoittamista sekä sosiaalipuolen tukipäätösten yhteydessä todettuja virheitä. Näihin ongelmiin olisi tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan ensiarvoisen tärkeää löytää mahdollisimman pikaisesti rakentava ratkaisu prosesseja sekä sisäistä valvontaa parantamalla, jotta toimialalla pystyttäisiin keskittymään lakisääteisten tehtävien hoitoon sekä työilmapiirin kohentamiseen. Asiakas- tai potilastietojen luovuttamiseen mahdollisesti liittyvä jopa rikosoikeudellinen vastuu tulisi tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan selvittää.

### *Talous*

Perusturvan talous toteutui kokonaisuutena budjetin puitteissa. Nettokulut olivat ~900 t€ arvioitua pienemmät. Iäkkäiden palvelukeskus ylitti määrärahan ~166,7 t€:lla (~2 %).

## **Sivistystoimi**

### *Toiminnalliset tavoitteet*

Tarkastuslautakunnan näkemyksenä on, että toiminnalliset tavoitteet on olennaisilta osin saavutettu, etenkin huomioiden Korona-epidemian vaikutukset sivistystoimen toimintaan.

### *Talous*

Sivistystoimen toteuma on yhteensä 0,84 milj. € budjetoitua parempi. Tulosalueet ovat pysyneet nettokustannuksissaan ilman suuria ylityksiä.

## **Kulttuuri- ja kansalaistoiminta**

### *Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet*

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan toimintaa on hoidettu asetettujen tavoitteiden mukaisesti, etenkin Korona-epidemian vaikutukset huomioiden. Talous toteutui talousarvion mukaisesti.

## **Ympäristötoimi**

### *Toiminnalliset tavoitteet*

Toiminnalliset tavoitteet on pääosin saavutettu ja niiden toteutumista on eritelty tasekirjassa.

Lupamäärät olivat kasvussa ja niistä juontavat tulot toteutuivat 21 t€ arvioitua suurempana. Ympäristösuojelun osalta annettujen lausuntojen määrä ylitti arvion. Kiinteistötoimituksia tehtiin suunnitellun mukaisesti ja tontinjakoja tuplasti arvioitu määrä.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan uusiin tontteihin johtava kaavoitus sekä elinkeinoelämää tukeva kaavoitus ei kuitenkaan etene suunnitellulla tavalla.

#### *Talous*

Ympäristötoimen talous toteutui ~205 t€ arvioitua paremmin.

### **Tekninen toimi**

#### *Toiminnalliset tavoitteet*

Toiminnalliset tavoitteet on saavutettu olennaisilta osin.

#### *Talous*

Teknisen toimen talous toteutui 178,7 t€ arvioitua paremmin, poikkeama juontaa myyntituottoihin, jotka toteutuivat 86 t€ arvioitua suurempana sekä toimintakuluihin, jotka toteutuivat 164 t€ arvioitua pienempänä.

### **Hangon Vesi -liikelaitos**

Vesilaitoksen toteutunut ylijäämä oli 0,406 milj. €, joka on talousarviota 120 t€ parempi. Toimintakulut alittivat budjetin 43 t€ ja tulot puolestaan alittivat arvioidun 36 t€. Poistot toteutuivat 76 t€ arvioitua pienempänä.

Investointimenoja oli 1,16 milj. €, joka ylitti talousarvion noin 0,06 milj. €.

## **3. Sisäisen valvonnan, konsernivalvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen sekä konsernitavoitteiden toteutuminen**

### **Sisäinen valvonta**

Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen mukaan kunnanhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä selkoa, miten sisäinen valvonta ja siihen sisältyvä riskienhallinta on kunnassa järjestetty, onko valvonnassa havaittu puutteita kuluneella tilikaudella ja miten sisäistä valvontaa on tarkoitus kehittää voimassa olevalla taloussuunnittelukaudella. Vastaava selonteko on esitettävä myös konsernivalvonnan osalta.

Toimintakertomuksessa on selonteko kaupungin sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan järjestämisestä sekä toteutumisesta. Kaupunginhallituksen toteaman mukaan sisäinen valvonta on vuoden aikana toiminut hyvin. Uusi sisäisen valvonnan ohje hyväksyttiin kauden aikana.

### **Konsernin ohjaus ja valvonta**

Konsernivalvonnan järjestämisen osalta valvontaa ohjaa kaupungin hallintosäätö sekä kuntalain uudistuksen jälkeen päivitetty konserniohje.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan konserniohjeen noudattamisessa konserniyhtiöissä on vielä parannettavaa.

Lisäksi tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota kauden aikana konserniyhtiössä sattuneeseen tapaukseen, jonka johdosta yhtiössä jouduttiin toteuttamaan erityistilintarkastus ja joka myös

johti vastuuvapauden epäämiseen yhtiön toimitusjohtajalle sekä hallitukselle yhtiökokouksessa. Tilinpäätöksestä puuttuu selkeä kannanotto konsernivalvonnassa havaituista puutteista tai mainintaa Hangon Sataman tapahtumista, mitkä johtivat erityistilintarkastukseen ja myöhemmin vastuuvapauden epäämiseen. Tilinpäätöksessä tulisi myös ottaa kantaa sisäisen valvonnan kehittämistarpeisiin taloussuunnittelukaudella.

Satamayhtiö ja konsernijohto eivät tarkastuslautakunnan mielestä ole tiedottaneet tarpeeksi avoimesti ko. tapauksesta. Tarkastuslautakunnan mielestä erityistilintarkastuksesta ja vastuuvapauden epäämisestä olisi voitu tiedottaa avoimemmin ilman että salassa pidettävää tietoa tai liikesalaisuuksia olisi julkistettu.

Vaikka merkittävä osa kuntayhtiön asiakirjoista onkin usein salassa pidettäviä, kuntayhtiöiden toiminnassa tulisi tavoitella avoimuutta. Tämä on aiheellista myös sen perusteella, että yksilöillä ja yhteisöillä tulee olla mahdollisuus kohdistaa valvontaa ja vaikuttaa julkisesti omistettujen yhteisöjen varojen käyttöön. Vaikka kuntayhtiöissä on lähtökohtana sen asiakirjojen ja sen liiketoimintaan kuuluvien tietojen salassapito, tulisi kuntayhtiöiden silti pyrkiä avoimesti tiedottamaan toiminnastaan ainakin yleisellä tasolla. Tarkastuslautakunnan mielestä avoin tiedottamislinja lisäisi myös luottamusta yhtiön toimintaa ja johtoa kohtaan.

Kuntalain mukaan kunnan konserniohjeessa tulee antaa määräykset kuntayhtiöiden hyvästä hallinto- ja johtamistavasta. Tällaista määräystä ei ole annettu. Kaupungin konsernijohto on näin ollen laiminlyönyt valvontatehtävänsä.

Hyvän hallinnon ohjeistuksessa tulee lain mukaan korostaa sitä, että johdon tulee noudattaa päätöksenteossaan huolellisuutta. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan konsernivalvonnan järjestämistä ja toimivuutta ei tämän vuoksi voida pitää riittävänä. Mikäli myöhemmin todetaan, että satamayhtiö on kärsinyt taloudellista vahinkoa yhtiössä todettujen laiminlyöntien takia, kaupunginhallituksen on valvottava, että kaupungin intressejä noudatetaan mahdollisissa jatkoselvityksissä ja päätöksenteossa.

Toimintakertomuksessa on asetettu tavoitteet konserniyhteisöille ja konserniraportointiin liittyen. Kuten alla olevasta selvityksestä käy ilmi tavoitteet ovat pitkälti jääneet toteutumatta. Tytäryhtiöiden investoinneista on lyhyesti tiedotettu toimintakertomuksessa, sataman investointihankkeista on kuitenkin kerrottu varsin säästeliäästi.

Yhtiökohtaiset tavoitteet ovat samat kuin edellisellä tilikaudella, ja niiden toteutumisesta tehdään tilinpäätöksessä selkoa seuraavasti:

#### Konserniyhtiöille asetettujen tavoitteiden toteutuminen

##### **Yleiset tavoitteet (koskee kaikkia tytäryhtiöitä)**

- Yhtiön toiminta on järjestetty taloudellisesti, tehokkaasti ja asiakkaiden tarpeet huomioiden.
- Yhtiöiden omistamien rakennusten ylläpito on järjestetty niin, että niiden arvo säilyy.
- osavuosisiraportointi laaditaan vähintään 6 kk välein

##### **Yhtiökohtaiset tavoitteet vuodelle 2020**

###### Hangon Satama Oy

Yhtiön tulos on vähintään 5 % liikevaihdosta

###### Hangon Vuokratalot Oy

Asuntojen käyttöaste on vähintään 95 %

###### Oy Hansea dc Ab

Yhtiön vuosikulut eivät ylitä tuloja

##### **Toteutuminen**

Hangon Satama Oy:n tulos ennen veroja oli 0,1 milj. €, tavoitteesta jäätin noin 0,5 milj. €.

Oy Hansea dc tilikauden tulos vuonna 2020 oli -31 478,79 euroa, tavoite ei toteutunut.

Hangon Vuokratalot Oy:n asuntojen käyttöaste (79,2 %) jäi selvästi alle tavoitteen.

Sekä konserniohjeet että hallintosäännöt on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 23.5.2017.

Muiden konserniyhtiöille asetettujen yleisten tavoitteiden katsotaan toteutuneen.

#### Förverkligande av målen för koncernbolagen

##### **Allmänna mål (gäller alla dotterbolag)**

- Bolagets verksamhet är ekonomiskt och effektivt ordnat och beaktar kundernas behov
- Underhållet av de byggnader bolagen äger är ordnad så att deras värde bibehålls
- Delårsrapportering görs minst var 6 månad

##### **Bolagsvisa mål för 2020**

###### Hangö Hamn Ab

Bolagets resultat innan skatt är minst 5 % av omsättningen

###### Hangö Hyreshus Ab

Bostädernas användningsgrad är minst 95 %

###### Oy Hansea dc Ab

Bolagets kostnader/år överstiger inte intäkterna

##### **Förverkligande**

Hangö Hamn Ab:s resultat före skatt var 0,1 milj € euro, resultatet landade ca 0,5 milj. € från målet.

Oy Hansea dc:s resultat under år 2020 var -31 478,79 euro, vilket är klart under målet.

Användningsgraden (79,2 %) för Hangö Hyreshus Ab:s bostäder stannade klart under målet.

Koncerndirektiven och förvaltningsstadgan har godkänts i stadsfullmäktige 23.5.2017.

Övriga allmänna mål som ställts på koncernbolagen anses ha förverkligats.

Tarkastuslautakunta toteaa Oy Hansea dc:n tilikauden merkittävään alijäämän, etenkin suhteutettuna yhtiön liikevaihtoon. Tilikauden alijäämä juontaa pois jääneistä matkojen myyntituloista, joiden tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan ei toimialan muutoksesta johtuen odoteta palautuvan korona-epidemian helpottaessakaan. Yhtiö on kauden aikana investoinut internet-sivujen päivitykseen, joka kasvatti poistoja merkittävästi tilikaudesta 2020 alkaen. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan internet-sivujen päivitys oli myös varsin kallis. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota yhtiön vaikeuksiin päästä asetettuun tavoitteeseen taloudellisesta tasapainosta mm. em. seikoista johtuen ja peräänkuuluttaa yhtiöltä toimia talouden sopeuttamiseksi kestäväälle tasolle. Tarkastuslautakunta ehdottaa harkittavaksi yhtiön lakkauttamista ja toimintojen siirtämistä kaupungin organisaatioon.

Tarkastuslautakunta esittää kysymyksenä mikä kaupungin strateginen tavoite Hangon Vuokratalojen osalta on, esimerkiksi liittyen kaupungin asukasluvun kasvattamiseen. Hangon Vuokrataloille on asetettu tavoitteena vuokrausaste 95 %, tarkastuslautakunta kiinnittää huomioita siihen, että yhtiölle ei ole laadittu laadullisia tavoitteita esimerkiksi asuntojen kuntoon liittyen, jolla voisi vaikuttaa myös vuokrausasteeseen.

## 4. Muuta

### Tavoitteiden asettamisprosessi

Tarkastuslautakunnan mielestä talousarvion laadintavaiheessa tulee jatkossakin suoritteiden ja mittareiden luomiseen kiinnittää huomiota niin, että ne antavat mahdollisimman hyvän kuvan palveluiden määrällisten ja laadullisten tavoitteiden toteutumisesta.

### Strategisten tavoitteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunnan mielestä tulee talousarvion laadintavaiheessa erityisesti huolehtia siitä, että asetettavat tavoitteet mahdollisuuksien mukaan olisivat johdettavissa kaupungin strategiasta.

Edelleen, strategisten tavoitteiden toteutumisesta tulisi tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tehdä selkoa kaupungin tilinpäätöksessä.

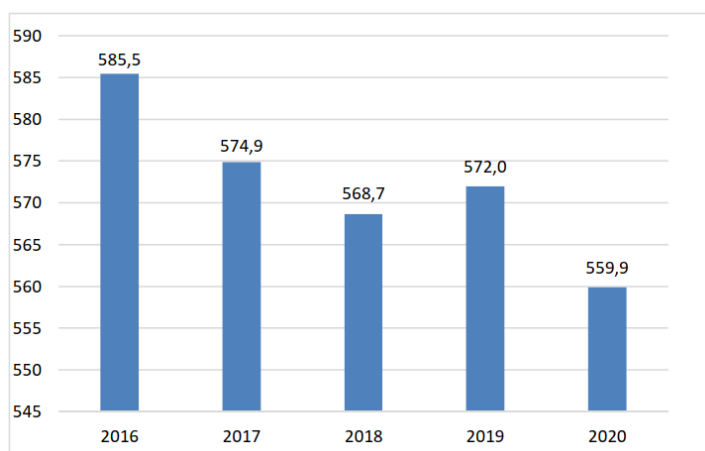
Hyvinvointikeskushankkeesta on toteutumatta vielä osa hotellitiloista ja hankkeeseen sopimuksin sidottu infrastruktuuri. Strategian toteutumisen kannalta keskeinen tavoite on asukasluvun lisääntyminen, jolloin mm tonttitarjontaa tulisi lisätä.

Rautatien alikulkuhanke on rasittanut investointivaraa, ja jatkossa tulee vielä toteutettavaksi ylikulkusillan osuuksia. Liikenneväyliin liittyvissä hankkeissa on kiristyvässä taloustilanteessa tarkkaan harkittava niiden vaikuttavuutta liikenteen välityskykyyn ja turvallisuuteen sekä korjausvelan lyhentämiseen.

### Henkilöstö

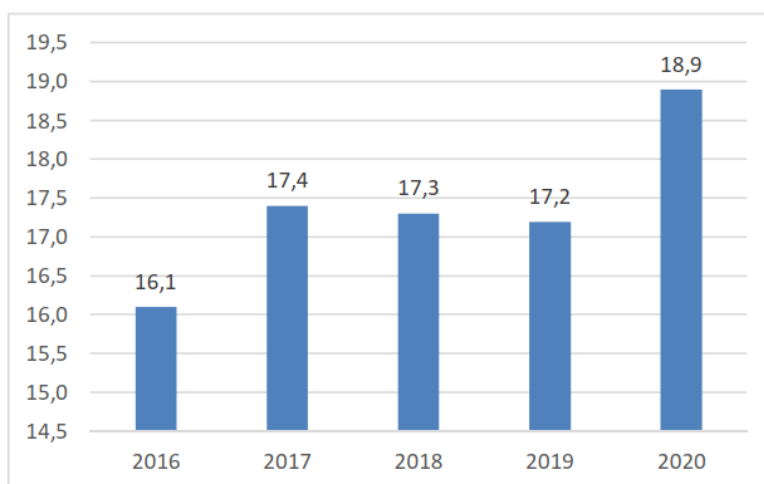
Henkilöstön määrä supistui tilinpäätöksen tietojen mukaan 30:llä henkilöllä verrattuna edelliseen vuoteen olleen yhteensä 593 henkilöä. Henkilöstökulut pysyivät edellisvuoden tasolla olleen tilinpäätöksessä 2020 28,8 milj. €.

### Henkilötyövuodet



Henkilötyövuosissa (koko henkilöstö) mitattuna henkilöstöresurssin ovat supistuneet n. 12 henkilötyövuodella (- 2,1 %) edellisestä vuodesta.

### **Terveysperusteiset poissaolot**



Terveysperusteiset poissaolot olivat 2020 keskimäärin 18,9 kalenteripäivää per henkilötyövuosi eli nousivat edellisvuodesta. Korona-epidemiolla lienee vaikutusta tähän. Työterveyslaitoksen tietojen mukaan sairausperäisten poissaolojen keskimäärä oli vuonna 2019 kunnissa 16,5 päivää.

### **Muuta**

Kaupunki ostaa pelastuslaitospalveluita Länsi-Uudenmaan Pelastuslaitokselta. Tarkastuslautakunta esittää kysymyksenä millä tavoin valvonta on järjestetty kaupungin toimesta, jotta kaupunki varmistaa saavansa sen palvelun, josta se Pelastuslaitokselle maksaa?

Yhteishankkeita tulisi tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tarkasti harkita, kaikki yhteishankkeisiin liittyvät seikat huomioiden, jotta Hangon palvelutaso ei heikkene kuntayhteistyön tuloksena.

Tarkastuslautakunta esittää näkemyksensä, että siltä osin kuin tässä arviointikertomuksessa ei erikseen muuta mainita, organisaatiossa on ryhdytty asianmukaisiin toimenpiteisiin aikaisempien vuosien arviointikertomusten huomautuksien johdosta.

## 5. Yhteenveto

Yhteenvetona voidaan todeta, että sekä Hangon emokaupungin, että kuntakonsernin taloudellinen tila parani edellisvuodesta. Kaupungin tilikauden tulos oli 4,5 milj. € ylijäämäinen, kuntakonsernin tilikauden tuloksen ollessa 7,03 milj. € ylijäämäinen. Tilikauden tuloksen analysoinnissa tulee kuitenkin huomioida valtion korona-epidemiasta juontavat tukitoimet kuntasektorille, joilla on ollut merkittävä vaikutus Hangon tilikauden tuloksen muodostumiseen.

Kuntalain mukaan kaupunkikonsernin tulee tasapainottaa taloutensa. Kaupungin kumulatiivinen ylijäämä on 11,47 milj. €, eli 1.417 €/asukas. Konsernin kumulatiivinen ylijäämä on puolestaan 19,8 milj. €, eli 2.450 €/asukas.

Käyttötalousosa toteutui koko kaupungin osalta tarkasteltuna budjetoitua paremmin osoittaen 94 prosentin talousarviototeumaa, joka tarkoittaa määrärahojen alittamista ~3,19 milj. eurolla.

Kaupunki toteutti tarkastelukaudella investointeja noin 4,65 milj. €:lla, joka vastaa 89 % budjetoiduista investoinneista. Investoinneista on kerrottu tarkemmin tilinpäätöksessä. Merkittäviä määrärahojen ylityksiä ei ollut.

Kaupungin lainakanta on vuoden 2020 aikana supistunut 2,9 milj. €:lla. Vuoden lopussa lainaa oli 61,4 milj. €, eli 7.599 €/asukas. Kaupungin asukasmäärän jatkuva supistuminen tarkoittaa, että lainat per asukas eivät ole supistuneet samassa suhteessa koko lainakannan kanssa. Koko Suomen kuntien keskiarvo vuonna 2019 oli 3.342 €/asukas, joten Hangon tilanne on erittäin paljon keskiarvoa huonompi.

Konsernin lainakanta oli 76,2 milj. €, mikä vastaa 9.429 €/asukas. Maan kuntien keskiarvo 2019 oli 7.084 €/asukas.

Tilanteesta huolimatta Hangon kaupungin sekä sen konsernin tilinpäätöksen tunnusluvuista ei aiheudu kuntalain määräämää arviointimenettelyä. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan on kuitenkin tärkeää, että talouden tasapainottamistoimia jatketaan määrätietoisesti talouden pysyväluonteisen tasapainon saavuttamiseksi ja kuntalain määräämän arviointimenettelyuhkan välttämiseksi. Uudistuvien ”kriisikunta kriteerien” osalta tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kaupungin tulisi varautua uudistuviin arviointikriteereihin asettamalla konserniyhteisöilleen taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet, joiden kautta päästään vaikuttamaan lakisääteisten kriteerien toteutumiseen konsernitasolla.

Valtuuston asettamat toiminnalliset tavoitteet on pääosin saavutettu.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan konserniohjeen noudattamisessa konserniyhtiöissä ja konsernivalvonnassa on vielä parannettavaa. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota kauden aikana konserniyhtiössä sattuneeseen tapaukseen, jonka johdosta Hangon Satamassa jouduttiin toteuttamaan erityistilintarkastus ja joka myös johti vastuuvapauden epäämiseen yhtiön toimitusjohtajalle sekä hallitukselle yhtiökokouksessa.

Konsernijohto ei ole huolehtinut siitä, että yhtiössä on huomioitu eturistiriitojen syntymistä ja on näin ollen laiminlyönyt valvontatehtävänsä.



Konserniin kuuluvat yhtiöt eivät ole kaikilta osin saavuttaneet niille asetettuja tavoitteita. Konsernin tavoiteasetantaan, ohjaukseen ja valvontaan tulee jatkossa kiinnittää enemmän huomiota, jotta asetettujen tavoitteiden kautta päästäisiin mahdollisimman hyvin vaikuttamaan konsernin tunnuslukujen myönteiseen kehitykseen ja näin ollen välttymään kuntalain mukaisesta arviointimenettelyltä.

Siltä osin kuin tässä arviointikertomuksessa ei erikseen muuta todeta tarkastuslautakunta katsoo, että vuoden 2019 arviointikertomuksen toteamuksien johdosta on ryhdytty asianmukaisiin toimenpiteisiin.

Tarkastuslautakunta ehdottaa, että valtuusto pyytää kuntalain mukaisen selvityksen arviointikertomuksesta aiheutuvista toimenpiteistä valtuuston käyttöön lokakuun loppuun mennessä ennen tulevan vuoden talousarvion käsittelyä.

Hangossa 31.5.2021

Yrjö Sahlstedt  
puheenjohtaja

Marko Reitamaa  
varapuheenjohtaja

Mona Nyström-Hansen  
jäsen

Marie Koskinen  
jäsen

Timo Riikkilä  
jäsen

Esko Tolvanen  
jäsen

Katja Mäkelä  
jäsen